'מְכַשֶּׁפָה לֹא תְחַיֶּה', וּכְתִיב בפסוק שאחריו (שם כב יח) 'כָּל שֹׁכֵב עִם בְּהֵמָה מוֹת יוּמָת', ודורשים מסמיכות הפסוקים, שכָּל שֶׁיְּשְׁנוֹ בִּכְלָל 'כָּל שׁוֹכֵב עִם בְּהֵמָה', דהיינו בכלל איסורי עריות [שזו אחת מהן], יְשְׁנוֹ גם בִּכְלָל 'מְכַשֶּׁפָה לֹא תְחַיֶּה', דהיינו שנאסר בכישוף כישראל. וכיון שבני נח הוזהרו על איסורי העריות (לעיל נו.), הוזהרו גם על איסור הכישוף.

שנינו בברייתא (לעיל נו:): רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר, בני נח הוזהרו אַף עַל הַכִּלְאַיִם, והיינו על הרבעת בהמה והרכבת האילן. מבררת הגמרא: מְנָא הָנֵי מִילֵּי – מהיכן למד רבי אלעזר דבריו אלו. מבארת הגמרא: אָמַר שְׁמוּאֵל, דְּאָמַר קְרָא – שכאשר באה התורה להזהיר את ישראל בסיני על הכלאים (ויקרא יט יט), הקדימה התורה ופתחה את הנאמר בפסוק 'אֶת חֻקֹּתַי תִּשְׁמֹרוּ', והכוונה בזה, שאת החוּקִּים שֶׁחָקַקְתִּי לְךָ כְּבָר, והיינו לבני נח, תשמרו. ובהמשך הפסוק נאמר שהחוקים הם 'בְּהֶמְתְּךָ לֹא תַרְכִּיעַ כִּלְאַיִם וְשָׂדְךָ לֹא תִזְרַע כִּלְאָיִם', וזריעת כלאים זו אינה זריעה ממש, שהרי לא נצטוו בני נח על איסור זריעת כלאים, אלא בדומה לאיסור כלאי בהמה שנאמר בפסוק זה, מַה – כשם שבְּהֶמְתְּךָ נאסרה בפסוק זה בְּהַרְכָּבָה על בהמה אחרת, שמחבר דבר מסוים לדבר מסוים אחר, אַף שָׂדְךָ אסורה בְּהַרְכָּבָה של אילן ממין אחד על אילן ממין אחר, שאף היא חיבור דבר מסוים לדבר מסוים אחר. ודין נוסף יש ללמוד מסמיכות הענינים: מַה – כשם שבְּהֶמְתְּךָ אסורה בהרבעה בֵּין בְּאָרֵץ בֵּין בְּחוּצָה לָאָרֶץ, שהרי איסור זה הוא חובת הגוף ולא חובת הארץ, אַף איסור הרכבת האילן בשָׂדְךָ נוהג בֵּין בְּאָרֵץ בֵּין בְּחוּצָה לָאָרֶץ.

מקשה הגמרא: אֶלָּא מֵעַתָּה לפי מה שנתבאר שכוונת התורה בתיבת 'חֻקֹּתַי' היינו חוקים שחקקתי לך כבר, אם כן גם במה שנאמר בכל מצוות התורה (שם יח ה) 'וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חֻקֹּתַי וְאֶת מִשְׁפָּטַי' וגו', נאמר שהכוונה לְחֻקִּים שֶׁחָקַקְתִּי לְךָ כְּבָר, ובני נח מצווים בכל מצוות התורה. מתרצת הגמרא: הָתָם בכל המצוות נאמר 'וּשְׁמַרְתֶּם אֶת חֻקּוֹתַי', ומזה שהקדים את השמירה לחוקים, משמע שהכוונה שישמרו את החוקים דְּהַשְׁתָּא – שנצטוו בהם עתה, ולא את החוקים שנצטוו בהם כבר, אבל הָכָא בכלאים נאמר 'אֶת חֻקּוֹתַי תִּשְׁמֹרוּ', ומזה שהקדים את החוקים לשמירתם, משמע את החֻקִּים דְּמַעִּיקָּרָא – שנצטוו בהם מתחילה בזמן בני נח, תִּשְׁמֹרוּ.

שנינו במשנה: אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה כוּ' בכל יום דנין את העדים בכינוי 'יכה יוסי את יוסי'. הגמרא מבארת על איזה שם חייב המקלל מיתה: אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב, המקלל אֵינוֹ חַיָּיב מיתה, עַד שֶׁיְּבָרֵךְ שֵׁם בֶּן אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת, דהיינו שם יו"ד ה"א וא"ו ה"א, או שם אל"ף דל"ת נו"ן יו"ד, וזאת לְאַפּוֹקֵי – למעט אם בירך שם בֶּן שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת כגון יו"ד ה"א או אל"ף דל"ת, שאינו נחשב אלא כינוי, דְּלָא חייב. שואלת הגמרא: דין זה פְּשִׁיטָא, שהרי 'יָכֶה יוֹסֵי אֶת יוֹסֵי' תָּנַן – שנינו במשנה, שהיו העדים מעידים עליו בכינוי לשם, ו'יוסי' הוא שם בן ארבע אותיות, ומפורש שחייב רק על שם כזה. מיישבת הגמרא: מַהוּ דְּתֵימָא – שמא תאמר מֵילְתָא בְּעַלְמָא הוּא דְּנָקַט – שמה שנקטה המשנה שהעדים אומרים 'יכה יוסי', אין כוונתה בדווקא למנין אותיותיו, אלא נקטה בכינוי שאומרים שם בעלמא, קָא מַשְׁמַע לָן רב אחא בר יעקב שבדווקא נקטה המשנה את השם 'יוסי', כדי להשמיע שאין המברך חייב מיתה, עד שיזכיר שם בן ארבע אותיות דווקא.

הגמרא מביאה לשון שונה בדברי רב אחא בר יעקב: אִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב, ממה ששנינו במשנה שהעדים מעידים בכינוי 'יכה יוסי את יוסי', שְׁמַע מִינָּה, שֵׁם בֶּן אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת נַמִּי שֵׁם הוּא לענין זה שהמברכו חייב מיתה, ואינו צריך להזכיר שם ארוך בן ארבעים ושתים אותיות כדי להתחייב. מקשה הגמרא: פְּשִׁיטָא, שהרי 'יָכֶה יוֹסֵי אֶת יוֹסֵי' תָּנַן, ומפורש שאינו צריך להזכיר שם ארוך יותר. מתרצת הגמרא: מַהוּ דְּתֵימָא – שמא תאמר שבאמת אינו חייב עַד דְּאֵיכָּא – עד שיהיה מוזכר בברכתו שֵׁם רָבָּה – שם ארוך בן ארבעים ושתים אותיות, וּמֵילְתָא בְּעַלְמָא הוּא דְּנָקַט – ורק נקטה 'יוסי' לשם בעלמא, ואין כוונתה למנין אותיותיו, קָא מַשְׁמַע לָן רב אחא בר יעקב שהמשנה נקטה דווקא את השם 'יוסי', כדי להשמיע שהמברך חייב מיתה, אף אם הזכיר שם בן ארבע אותיות, ואינו צריך להזכיר שם ארוך יותר.

שנינו בהמשך המשנה: נִגְמַר הַדִּין כוּ' לא הורגים בכינוי, שואלין את הגדול שביניהן, ואומר לו אמור מה ששמעת בפירוש, והוא אומר, והדיינין עומדין על רגליהן, וקורעין ולא מאחין. מבררת הגמרא: 'עוֹמְדִין' מְנָלָן – מהיכן למדנו שצריכים הדיינים לעמוד בשעת שמיעת הזכרת השם בפירוש בעדות על הקללה. מבארת הגמרא: אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר אַמֵּי, דְּאָמַר קְרָא – שנאמר בפסוק כששלחו ישראל את אהוד בן גרא לעגלון מלך מואב שנלחם בהם (שופטים ג כ) 'וְאֵהוּד בָּא אֵלָיו וְהוּא יוֹשֵׁב בַּעֲלִיַּית הַמְקֵרָה אֲשֶׁר לוֹ לְבַדּוֹ וַיֹּאמֶר אֵהוּד דְּבַר אֱלֹהִים לִי אֵלֶיךָ וַיָּקָם מֵעַל הַכִּסֵּא', והיינו שעגלון מלך מואב נעמד כששמע שאהוד הזכיר את שם השם, וַהֲלֹא הַדְּבָרִים נלמדים בקַל וָחוֹמֶר, וּמָה עֶגְלוֹן מֶלֶךְ מוֹאָב שֶׁהוּא נָכְרִי, וְלֹא יָדַע – לא שמע את הזכרת השם אֶלָּא בְּכִינּוּי, שהרי אמר לו אהוד 'דְּבַר אֱלֹהִים לִי', ו'אֱלֹהִים' הוא כינוי השם ולא שם המיוחד (לעיל נו.), ואף על פי כן עָמַד, אם כן יִשְׂרָאֵל השומע את הזכרת השם וְשׁוֹמֵעַ את הַשֵּׁם הַמְפוֹרָשׁ שלא בכינוי, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שצריך לעמוד. ולכן הדיינים השומעים את הזכרת השם המפורש בעדות העדים על הקללה, צריכים לעמוד.

עתה מבררת הגמרא מהו מקור דין קריעת בגדי הדיינים בשמיעת עדות הקללה: קוֹרְעִין, מְנָלָן. מבארת הגמרא: דִּכְתִיב לאחר דברי רבשקה שליחו של סנחריב מלך אשור לישראל בשרצה להלחם בהם (מלכים ב' יח לז), 'וַיָּבֹא אֶלְיָקִים בֶּן חִלְקִיָּהוּ [וגו'] וְשׁבְנָא הַסֹּפֵר וְיוֹאָח בֶּן אָסָף הַמַּזְכִּיר אֶל חִזְקִיָּהוּ קְרוּעֵי בְגָדִים וַיַּגִּידוּ לוֹ אֶת דִּבְרֵי רַבְשָׁקֵה', וודאי קרעו את בגדיהם מחמת ששמעו את דברי רבשקה, שנאמר בהמשך (שם יט ד) שאמר חזקיהו המלך לישעיהו הנביא 'אוּלַי יִשְׁמַע ה' אֱלֹהֶיךָ אֵת כָּל דִּבְרֵי רַבְשָׁקֵה אֲשֶׁר שְׁלָחוֹ מֶלֶךְ אַשּׁוּר אֲדֹנָיו לְחָרֵף אֱלֹהִים חַי', ומבואר שהשומע ברכת השם צריך לקרוע את בגדיו. וכך צריכים לעשות גם הדיינים השומעים זאת בעדות העדים.

שנינו במשנה: וקורעין ולֹא מְאַחִין. מבררת הגמרא: מְנָלָן – מהיכן למדנו שאין הדיינים מאחים, כלומר שאינם מתקנים ומחברים את קריעת בגדיהם. מבארת הגמרא: אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ, אָתְיָא – דין זה נלמד בגזירה שוה 'קְרִיעָה' 'קְרִיעָה' מקריעת אלישע את בגדיו לאחר עליית אליהו בסערה השמימה, כְּתִיב הָכָא בשומעים ברכת השם אצל דברי רבשקה (שם יח לז) שהיו 'קְרוּעֵי בְגָדִים', וּכְתִיב הָתָם באלישע לאחר עליית אליהו (שם ב יב) 'וַאֲלִישָׁע רוֹאֶה וְהוּא מְצַעֵק אֲבִי אָבִי רֶכֶב יִשְׂרָאֵל וּפָרָשָׁיו וְלֹא רָאָהוּ עוֹד וַיַּחֲזֵק בִּבְגָדָיו וַיִּקְרָעֵם לִשְׁנַיִם קְרָעִים'. ורקשה, וכי מַמַּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר 'וַיִּקְרָעֵם לִשְׁנַיִם', אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁשְּׁנֵי אלו חֵן קְרָעִים, וּמָה תַּלְמוּד לוֹמַר – ומה בא ללמדנו הכתוב באומרו בכפילות 'קְרָעִים' לאחר שאמר 'וַיִּקְרָעֵם לִשְׁנַיִם'. אלא הכתוב מְלַמֵּד בזה, שֶׁחֵן נשארו קְרוּעִים לְעוֹלָם, ולא תקנם וחברם. ואם כן יש ללמוד בגזירה שוה גם לקריעת הבגדים על שמיעת ברכת השם, שיש להשאירם קרועים לעולם ולא לתקנם ולחברם.

תָּנוּ רַבָּנָן, אֶחָד – בין העד הַשּׁוֹמֵעַ את ברכת השם מפי המקלל, וְאֶחָד – ובין הדיין הַשּׁוֹמֵעַ מִפִּי העד הַשּׁוֹמֵעַ, חַיָּיב כל אחד מהם לִקְרוֹעַ את בגדיו, וְהָעֵדִים אֵין חַיָּיבִין לִקְרוֹעַ את בגדיהם בשעה שמעידים, מפני שֶׁכְּבָר קָרְעוּ בְּשָׁעָה שֶׁשָּׁמְעוּ מפי המקלל. מקשה הגמרא: וְכִי מה שֶׁקָּרְעוּ את בגדיהם בְּשָׁעָה שֶׁשָּׁמְעוּ, מַאי הֲוֵי – מה הועיל להם, הָא קָא שָׁמְעִי הַשְׁתָּא – הרי עתה הם שומעים שוב מפי עצמם בשעה שמעידים, וצריכים לקרוע פעם נוספת. מתרצת הגמרא: לָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ – אל תעלה בדעתך לומר שהעדים צריכים לקרוע פעם נוספת, דִּכְתִיב – שהרי לאחר שאמרו לחזקיהו המלך את גידופי רבשקה שליח מלך אשור, נאמר (שם יט א) 'וַיְהִי כִּשְׁמֹעַ הַמֶּלֶךְ חִזְקִיָּהוּ (אֶת דִּבְרֵי רַבְשָׁקֵה) וַיִּקְרַע אֶת בְּגָדָיו', ויש לדייק מפסוק זה שדווקא הַמֶּלֶךְ חִזְקִיָּהוּ קָרַע את בגדיו

המשך בעמוד רלג

כששמע את גידופי רבשקה, וְהֵם – המעידים על כך **לֹא** קָרְעוּ את בגדיהם כשאמרו לו זאת, וודאי הטעם מפני שכבר קרעום בשעה ששמעו זאת מפי רבשקה.

אָמַר רַב יְהוּדָה **אָמַר** שְׁמוּאֵל, **הַשּׁוֹמֵעַ אֲזָכָרָה** – ברכת השם **מִפִּי הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים** – הנכרי, **אֵינוֹ חַיָּיב לִקְרוֹעַ** את בגדיו, משום שדין זה נאמר רק בישראל המקלל. **וְאִם תֹּאמַר** ותשאל, מדוע קרעו את בגדיהם שומעי הקללה מפי **רַבְשָׁקֵה**. התשובה היא שיִּשְׂרָאֵל **מוּמָּר** הָיָה, ולכן קרעו כדין השומע קללה מפי ישראל.

דין נוסף: **וְאָמַר** רַב יְהוּדָה **אָמַר** שְׁמוּאֵל, **אֵין קוֹרְעִין אֶלָּא עַל** שמיעת קללה **בְּשֵׁם הַמְיוּחָד** בן ארבע אותיות **בִּלְבָד, לְאַפּוֹקֵי** – ולמעט השומע קללה **בִּכְינוּי** השם, **דְּלֹא** – שאינו חייב לקרוע את בגדיו על כך.

הגמרא מביאה שיטה אחרת בשני הדינים האחרונים: **וּפְלִיגָא** – וחולקת שיטתו **דְּרַבִּי חִיָּיא** על רב יהודה בשם שמואל, **דְּתַרְוַיְיהוּ** – בשני הדינים שאמר, בשומע ברכת ה' מפי נכרי, ובשומע ברכת כינוי: **דְּאָמַר רַבִּי חִיָּיא, הַשּׁוֹמֵעַ אֲזָכָרָה** – ברכת השם **בִּזְמַן הַזֶּה**, שאין אימת בית דין מוטלת על המקללים לדונם למיתה, **אֵינוֹ חַיָּיב לִקְרוֹעַ** את בגדיו, **שֶׁאִם אִי אַתָּה אוֹמֵר כֵּן, נִתְמַלֵּא כָּל הַמֵּגֵּד קְרָעִים,** שכיון שאין אימת בית דין מוטלת על המקללים אינם יראים מכך, ומקללים שוב ושוב. ומבררת הגמרא: **מַמַּאן** – ממי השומע ברכת השם בזמן הזה אינו חייב לקרוע, **אִילֵּימָא** שומע **מִיִּשְׂרָאֵל, מִי פְּקִירִי כּוּלֵּי הַאי** – וכי כל כך מופקרים הם בענין זה עד שעושים כך שוב ושוב. **אֶלָּא פְּשִׁיטָא** שמדובר בשומע **מֵעוֹבֵד כּוֹכָבִים, וְאִי** – ואם מדובר כשמברכים דווקא **בְּשֵׁם הַמְיוּחָד, מִי גְּמִירִי** – וכי למדו הנכרים את השם המיוחד כל כך עד שמברכים בו תמיד, **אֶלָּא לָאו** – ודאי מדובר כשמברכים **בִּכְינוּי** השם, שאותו למדו ומברכים בו תמיד, **וּשְׁמַע מִינָּה** – ומדויק מכך שדווקא **בִּזְמַן הַזֶּה הוּא דְּלֹא** חייבים לקרוע, כיון שמקללים תמיד וחיוב הקריעה היה ממלא את הבגד בקרעים, **הָא מֵעִיקָּרָא** – אך מתחילה, כשאימת בית דין היתה מוטלת אף על הנכרים, השומע ברכת השם מפיהם בכינוי היה **חַיָּיב** לקרוע את בגדיו, **שְׁמַע מִינָּה** שמתחילה בין השומע ברכת השם מפי נכרי, ובין השומעה ממנו בכינוי, חייב לקרוע.

שנינו במשנה: שלאחר שמפרש העד הראשון את ברכת השם ששמע, **הַשֵּׁנִי אוֹמֵר אַף אֲנִי** שמעתי **כָּמוֹהוּ. אָמַר** רֵישׁ **לָקִישׁ, שָׁמַע מִינָּה** – מדברי המשנה שהעד השני אינו צריך לפרש את הקללה, מוכח שכן ההלכה גם לגבי עדויות אחרות, שאם אמר העד השני לאחר עדות הראשון **'אַף אֲנִי** ראיתי **כָּמוֹהוּ'**, **כָּשֵׁר** הדבר אף **בְּדִינֵי מָמוֹנוֹת וּבְדִינֵי נְפָשׁוֹת** מעיקר דין העדות שבתורה, **וְרַק מַעֲלָה הוּא דְּעָבוּד רַבָּנָן** – עשו חכמים בדינים אלו, שצריכים כל העדים לפרש את עדותם, **וְהָכָא** – ורק כאן בעדות על ברכת השם, **בֵּין דְּלֹא אֶפְשָׁר** שיפרשו כל העדים את הקללה בעדותם מפני כבוד השם, **אוֹקְמוּהָ רַבָּנָן** – העמידו חכמים את הדין בזה **אַדְאוֹרַיְיתָא** – על עיקר דין עדות שבשירה מן התורה, שרק העד הראשון יפרש, והשני יאמר רק 'אף אני שמעתי כמוהו', וכיון שעדות זו בשירה מן התורה, אף הורגים את המקלל על פיה. **דְּאִי סָלְקָא דַּעְתָּךְ** שהדבר **פָּסוּל** אף מן התורה, ואין העדות בשירה אלא אם כן כל העדים מפרשים בעדותם את המעשה, קשה, **וְכִי הָכָא** בברכת השם, **מִשּׁוּם דְּלֹא אֶפְשָׁר** שכל העדים יפרשו את הקללה בפיהם מפני כבוד השם, **קָטְלִינַן לְגַבְרָא** – הורגים את האדם המקלל בלא עדות בשירה שקילל, אלא ודאי הדבר כשר מן התורה. ורק בשאר הדינים במקום שיכולים כל העדים לפרש את המעשה, עשו חכמים מעלה שאכן יפרשוהו.

שנינו במשנה: **וְהעד הַשְּׁלִישִׁי אוֹמֵר אַף אֲנִי** שמעתי **כָּמוֹהוּ**. לומדת הגמרא: מכך שאמרה המשנה שכשיש עד שלישי על הקללה, צריך לומר 'אף אני שמעתי כמוהו', ולא די בכך שרק השנים האחרים יעידו, מוכח **שֶׁהַתָּמָּה** – שהתנא שנה את המשנה בסתם **כְּשִׁיטַת רַבִּי עֲקִיבָא** (מכות ה:), **דְּמַקֵּישׁ שְׁלִשָּׁה** עדים שנאמרו בפסוק (דברים יט טו) 'על פִּי שְׁנֵי עֵדִים אוֹ עַל פִּי שְׁלֹשָׁה עֵדִים יָקוּם דָּבָר', **לִשְׁנַיִם** – לשני עדים שנאמרו באותו פסוק, שכשם שבשנים אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותם בטלה, כיון שאין בה שני עדים כשרים, כך בשלשה עדים, אם נמצא אחד מהם קרוב או פסול עדותם בטלה, משום שעדות אחת היא, וכיון שכן צריך גם השלישי לומר 'אף אני שמעתי כמוהו', ולא די בכך שרק השנים האחרים יעידו.

משנה

1 המשנה ממשיכה לבאר דיני חייבי סקילה שנמנו במשנה לעיל (נג.):
2 **הָעוֹבֵד** עֲבוֹדַת **כּוֹכָבִים** ששנינו לעיל (שם) שחייב סקילה, היינו **אֶחָד**
3 **הָעוֹבֵד**, **וְאֶחָד** הַמְזַבֵּחַ בהמה לקרבן לעבודה זרה, **וְאֶחָד** הַמְקַטֵּר לו
4 בשר או קטורת מבשמים, **וְאֶחָד** הַמְנַסֵּךְ לו יין, **וְאֶחָד** הַמְשַׁתַּחֲוֶה לו,
5 **וְאֶחָד** הַמְקַבֵּלוֹ עָלָיו לֵאלוֹהַּ אף שלא בפניו, **וְהָאוֹמֵר** לוֹ בפניו **אֲלִי**
6 **אָתָּה**, שכל עבודות אלו חייב עליהן אף אם עושה כן לעבודה זרה
7 שאין דרכה בכך. **אֲבָל** הַמְנַפֵּף – המחבק את העבודה זרה **וְהַמְנַשֵּׁק**
8 אותו, **וְהַמְכַבֵּד** – והמטאטא לפניו, **וְהַמְרַבֵּץ** – והשופך מים לפניו
9 להרביץ את האבק לארץ שלא יעלה, **וְהַמְרַחֵץ** **וְהַסָּךְ** אותו,
10 **וְהַמַּלְבִּישׁ** אותו בבגדים, **וְהַמְנַעֵל** אותו בנעלים, ואין דרך לעבדו
11 באופנים אלו, **עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה**, שנאמר ׳לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לֵאלֹהֵיהֶם
12 **וְלֹא תָעָבְדֵם**׳ (שמות כג כד), אך אינו חייב מיתה. **הַנּוֹדֵר בִּשְׁמוֹ** – האוסר על
13 עצמו דבר מסוים בנדר בשם עבודה זרה פלונית, **וְהַמְקַיֵּים** –
14 והנשבע **בִּשְׁמוֹ**, **עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה**, שנאמר ׳וְשֵׁם אֱלֹהִים אֲחֵרִים לֹא
15 תַזְכִּירוּ׳ (שם כג יג). **הַפּוֹעֵר** – המוציא רעי מעצמו **לִפְנֵי** עבודה זרה
16 ששמה **בַּעַל פְּעוֹר**, אף שהיא עבודה דרך בזיון, כיון שזו **הִיא**
17 **עֲבוֹדָתָהּ**, חייב מיתה. וכן **הַזּוֹרֵק** **אֲבָן** לְעבודה זרה ששמה **מַרְקוּלִיס**,
18 אף שהוא דרך בזיון, **זוֹ הִיא** דרך **עֲבוֹדָתָהּ**, וחייבים על כך.

גמרא

19 שנינו במשנה: ׳אחד העובד ואחד המזבח ואחד המקטר׳ וכו׳.
20 שואלת הגמרא: **מַאי** כוונת המשנה ב׳**אֶחָד הָעוֹבֵד**׳, וכי בכל שאר
21 דברים המפורטים בהמשך המשנה אינו עובד עבודה זרה. משיבה
22 הגמרא: **אָמַר** רַבִּי יִרְמְיָה, **הָכִי קָאָמַר** – כך כוונתה לומר, **אֶחָד**
23 **הָעוֹבֵד** כל עבודה אפילו כעין חיבוק ונישוק או דרך בזיון, חייב רק
24 **כְּדַרְכָּהּ** – אם דרך עבודתה בכך, **וְאֶחָד** הַמְזַבֵּחַ **וְאֶחָד** הַמְקַטֵּר **וְאֶחָד**
25 הַמְנַסֵּךְ **וְאֶחָד** הַמִּשְׁתַּחֲוֶה לה, חייב **וַאֲפִילּוּ** אם הן **שֶׁלֹּא כְּדַרְכָּהּ**,
26 משום שהן עבודות הנעשות לה׳ באוהל מועד בפנים [כפי
27 שלמדים להלן מפסוק]. והיינו שעל עבודות פנים חייבים אף אם
28 אין דרך לעובדה בכך, ועל שאר עבודות אין חייבים אלא אם
29 הדרך לעובדה בכך.
30 שואלת הגמרא: כיון שהמשנה מונה את כל העבודות הנעשות
31 לה׳ בפנים, שחייב עליהן אף כשאין דרך העבודה בכך, **וְלִיחְשׁוֹב**
32 **נַמִּי** – שתחשיב ותמנה עמהם גם זוֹרֵק דם לעבודה זרה, שהרי גם
33 היא עבודה הנעשית לה׳ בפנים. משיבה הגמרא: **אָמַר** אַבָּיֵי, זוֹרֵק
34 דם **הֵיְינוּ** בכלל **מְנַסֵּךְ** האמור במשנה, שהרי הפסוק קרא לזריקת
35 דם לעבודה זרה בלשון ׳ניסוך׳, **דִּכְתִיב** (תהלים טז ד) ׳**לֹא אַסִּיךְ**
36 **נִסְכֵּיהֶם מִדָּם**׳.
37 מבארת הגמרא: **מָנָה לִי מִילֵּי** – מהיכן למדים שהעבודות הנעשות
38 לה׳ באוהל מועד בפנים, העובד אותן לעבודה זרה חייב מיתה, אף
39 כשאין דרך אותה עבודה זרה בכך. **דְּתָנוּ רַבָּנָן** בברייתא, **אִילּוּ** היה
40 **נֶאֱמַר** בתורה ׳**זֹבֵחַ** יָחֳרָם׳, **הָיִיתִי אוֹמֵר** שבְּזוֹבֵחַ קָדָשִׁים בְּחוּץ – מחוץ
41 לאוהל מועד **הַתּוֹרֵב** מְדַבֵּר, אך כיון שנאמר (שמות כב יט) ׳זוֹבֵחַ
42 לֵאלֹהִים יָחֳרָם׳, **תַּלְמוּד לוֹמַר** – מלמדנו הכתוב בתיבת ׳**לֵאלֹהִים**׳
43 **שבְּזוֹבֵחַ לָעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים** הנקראת ׳אֱלֹהִים׳ **הַתּוֹרֵב** מְדַבֵּר, ועל כך
44 נאמר ׳יָחֳרָם׳ דהיינו ׳יומת׳. ומכך שלא אמרה תורה זאת בלשון
45 עבודה ׳עובד לאלוהים בזביחה יחרם׳, אלא בלשון זביחה ׳זוֹבֵחַ
46 לֵאלֹהִים׳, מוכח שבאה להשמיענו שהזובח לכל ׳אלהים׳ חייב
47 מיתה, אף כשאינו כדרך עבודתה. מבררת הברייתא: **אֵין לִי** ללמוד
48 מכך שחייב בשלא כדרכה **אֶלָּא** בְּזוֹבֵחַ, מְקַטֵּר **וּמְנַסֵּךְ** לעבודה זרה
49 שאין דרכה בכך מַנַּיִן שחייב מיתה על כך, **תַּלְמוּד לוֹמַר** בהמשך
50 הפסוק (שם) ׳**בִּלְתִּי** לַה׳ לְבַדּוֹ׳, כלומר, רֵיקָן **הָעֲבוֹדוֹת כּוּלָּן** – נטל
51 הכתוב את כל העבודות הנעשות באוהל מועד בפנים מן העבודה
52 זרה, ונתן לעשותן רק **לַשֵּׁם הַמְיוּחָד**, ונמצא שעל כל אותן עבודות
53 הנעשות לה׳ בפנים, נאמר בתחילת הפסוק ׳זובח לאלוהים יחרם׳,
54 שחייב עליהם אף אם עשאן לעבודה זרה שאין דרכה בכך.
55 מוסיפה הברייתא לבאר, מהיכן למדים לאסור השתחואה
56 לעבודה זרה שאין דרכה בכך, אף שאינה עבודה הנעשית בפנים:
57 **לְפִי** שֶׁזביחה היתה בכלל שאר העבודות האסורות שעליהן נאמר
58 ׳**וְיֹלֵךְ** וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים׳, **וְיָצְאָה זְבִיחָה** מן הכלל שנאמר בה
59 ׳זוֹבֵחַ לָאֱלֹהִים יָחֳרָם׳ לחייב עליה אף בשלא כדרכה, כדי לְיַדּוֹן
60 וללמוד ממנה זאת **בְּכֹל הָעֲבוֹדוֹת** הנעשות **בִּפְנִים** שחייבים עליהן
61 אף בשלא כדרכה, שמידה היא בתורה, שכל דבר שיצא מן הכלל,
62 לא רק ללמד על עצמו יצא, אלא ללמד על הכלל כולו יצא (יבמות
63 ז.), נמצא שאין ללמוד מכך אלא על עבודות פנים, אך **מַנַּיִן לְרַבּוֹת**
64 **הִשְׁתַּחֲוָאָה** שאינה עבודת פנים, שאף היא אם עשאה לעבודה זרה
65 שאין דרכה בכך חייב מיתה, **תַּלְמוּד לוֹמַר** (דברים יז ג) ׳**וַיֵּלֶךְ וַיַּעֲבֹד**
66 **אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחוּ לָהֶם**׳ דהיינו השתחואה לעבודה זרה שאין
67 דרכה בכך, שהרי דרכה בכך בכור בכולה ב׳וַיַּעֲבוֹד׳, **וּסְמִיךְ לֵיהּ** –
68 וסמוך לפסוק זה (שם יז ה) נאמר ׳**וְהוֹצֵאתָ אֶת הָאִישׁ הַהוּא** אוֹ אֶת
69 **הָאִשָּׁה הַהִוא וְגוֹ**׳ **וּסְקַלְתָּם בָּאֲבָנִים וָמֵתוּ**׳, ומבואר שהמשתחוה
70 לעבודה זרה חייב מיתה אף כשאין דרכה בהשתחואה.
71 מבררת הברייתא: אכן **עוֹנֶשׁ** מיתה על השתחואה לעבודה זרה
72 שאין דרכה בכך **שָׁמַעְנוּ** מהפסוק האמור ׳וּסְקַלְתָּם׳, **אך אַזְהָרָה**
73 שלא לעשותה [לאו] **מַנַּיִן**. משיבה הברייתא: **תַּלְמוּד לוֹמַר** (שמות לד
74 יד) ׳**כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אַחֵר**׳, שאסור להשתחוות לעבודה זרה
75 בכל אופן.
76 הברייתא מבארת מדוע אין למדים מהשתחואה לחייב אף בשאר
77 עבודות בשלא בדרכה: **יָכוֹל** שֶׁאֲנִי **מַרְבֶּה** מהשתחואה, שכיון
78 שיצאה מן הכלל ונאמר איסורה בני עצמו, הרי היא באה ללמד
79 על הכלל כולו, שכל עבודות שהן דרך כבוד, כגון הַמְנַסֵּךְ –
80 המחבק **וְהַמְנַשֵּׁק** והמלביש **וְהַמְנַעֵל** לעבודה זרה, חייבים עליהן
81 אף שלא בדרכה, כעין השתחואה שאף היא דרך כבוד. **תַּלְמוּד**
82 **לוֹמַר** – מלמדנו הכתוב ׳**זֹבֵחַ** לָאֱלֹהִים יָחֳרָם׳, שאין ללמוד
83 מהשתחואה לחייב על כל דבר שהוא דרך כבוד, שאם נלמד
84 ממנה נמצא שפסוק זה מיותר, שהרי אף זביחה היא בכלל עבודה
85 דרך כבוד, אלא ודאי הפסוק ׳זוֹבֵחַ׳ בא ללמד **שֶׁזְּבִיחָה בִּכְלָל** שאר
86 העבודות שנאמר עליהן ׳וַיֵּלֶךְ וַיַּעֲבֹד אֱלֹהִים אֲחֵרִים׳ **הָיְתָה**, **וְלָמָּה**
87 **יָצְאָה** מכלל, ונאמר בה חיוב מיתה בנפרד, כדי **לְהַקִּישׁ** את כולן
88 **אֵלֶיהָ**, **וְלוֹמַר לְךָ**, **מַה** – כשם **שזְּבִיחָה מְיוּחֶדֶת** משאר העבודות
89 **שֶׁהִיא עֲבוֹדַת פָּנִים** – עבודה הנעשית באוהל מועד בפנים,
90 **וְהעושים** אותה לכל עבודה זרה **חַיָּבִין עָלֶיהָ מִיתָה** כפי שנתבאר,
91 **אַף כָּל** עבודה **שֶׁהִיא עֲבוֹדַת פָּנִים**, דהיינו קיטור וניסוך וזריקה,
92 דינה כזביחה **והעושים** אותה לכל עבודה זרה **חַיָּבִין עָלֶיהָ מִיתָה**.
93 ולכן צריך לומר, שמה **שיָּצְאָה הִשְׁתַּחֲוָאָה** מכלל כל העבודות, לא
94 כדי ללמד על הכלל יצאה אלא כדי **לְיַדּוֹן בְּעַצְמָהּ** להתחייב על
95 עשייתה לעבודה זרה גם כשאין דרכה בכך, אף שאינה עבודה
96 הנעשית בפנים, ואילו **יָצְאָה זְבִיחָה** מכלל כל העבודות, כדי **לְיַדּוֹן**
97 וללמד **עַל הַכְּלָל** של כל שאר עבודות פנים **כּוּלּוֹ**, שהעובד אותן
98 אף לעבודה שאין דרכה בכך חייב מיתה.
99 הגמרא דנה בתחילת דברי הברייתא: **אָמַר** מַר, אילו נאמר ׳זובח
100 יחרם׳ **הָיִיתִי אוֹמֵר** שבְּזוֹבֵחַ קָדָשִׁים בַּחוּץ **הַתּוֹרֵב** מְדַבֵּר, שעליו
101 נאמר ׳יחרם׳, דהיינו שחייב מיתת בית דין. מקשה הגמרא: הלא
102 **זוֹבֵחַ קָדָשִׁים בַּחוּץ** מפורש בתורה שעונשו **כָּרֵת הוּא** ולא מיתה
103 בבית דין, שנאמר (ויקרא יז ג-ד) ׳אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט
104 שׁוֹר אוֹ כֶשֶׂב אוֹ עֵז וגו׳, וְאֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא הֱבִיאוֹ וגו׳ **וְנִכְרַת**
105 **הָאִישׁ הַהוּא** מְקֻרָב עַמּוֹ׳, וכיצד הייתי אומר שחיוב המיתה האמור
106 בפסוק נאמר עליו. מתרצת הגמרא: אילו היה נאמר ׳זובח יחרם׳
107 **סָלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא** – היה עולה בדעתך לומר שבאה התורה
108 ללמד על זובח קדשים בחוץ, **דְּכִי אַתְרוּ בֵיהּ** – כשהתרו בו עונשו
109 **קָטָלָא** – מיתה בבית דין, **כִּי לָא אַתְרוּ בֵיהּ** – וכשלא התרו בו עונשו
110 **כָּרֵת**, ולכן **קָא מַשְׁמַע לָן** תיבת ׳לאלוהים׳ שבכתוב ׳זוֹבֵחַ לָאֱלֹהִים
111 יָחֳרָם׳, שהכוונה לזובח לעבודה זרה שעונשו מיתה, אך זובח
112 קדשים בחוץ עונשו כרת אף אם התרו בו.
הגמרא דנה בהמשך דברי הברייתא. מקשה הגמרא: **אָמַר** לֵיהּ **רָבָא**
113 **בַּר** רַב חָנָן **לְאַבַּיֵי**, מה שהכריחה הברייתא שהשתחואה לא יצאה
114 מכלל כל שאר העבודות

המשך בעמוד סה

אלא ללמד על עצמה, שאף שאינה 'עבודת פנים' חייבים עליה אף שלא כדרכה, משום שאם יצאה ללמד על הכלל שבכל עבודה דרך כבוד חייבים אף שלא כדרכה, יקשה לשם מה נכתב 'זוֹבֵחַ לָאֱלֹהִים יָחֳרָם', הלא אף זביחה היא דרך כבוד כהשתחואה, אין זה מוכרח, שהרי **אִימָּא** – אמור להיפך, שאכן **יָצְאָה הִשְׁתַּחֲוָאָה לְלַמֵּד עַל הַכְּלָל כּוּלּוֹ**, שעל כל העבודות שהן דרך כבוד חייבים גם כשאינן כדרכה. **וְכִי תֵּימָא** – ואם תשאל, אם כן הפסוק 'זוֹבֵחַ לָאֱלֹהִים יָחֳרָם' לָמָּה לִי, הלא אף זביחה היא דרך כבוד ויש לחייב עליה כהשתחואה. יש להשיב, שהפסוק 'זוֹבֵחַ' נאמר לְגוּפֵיהּ – להשמיע חידוש דין לעצמו, **דְּמַחֲשַׁבִין מַעֲבוֹדָה לַעֲבוֹדָה**, כלומר, אם את העבודה שעובד עתה [כגון שחיטה] לא חשב לעשותה לשם עבודה זרה אלא לצורך עצמו, ורק בשעת השחיטה חשב לעשות עבודה אחרת כגון זריקת הדם וכדומה לשם עבודה זרה, חייב מיתה כאילו חשב זאת בשעת אותה עבודה ממש.

וקושיא זו יש לתלות במחלוקת שמצינו בדין זה, **דְּאִיתְּמַר, הַשּׁוֹחֵט בְּהֵמָה** לצורך עצמו, ובאותה שעה חשב לִזְרוֹק דָּמָהּ **לְשֵׁם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּלְהַקְטִיר חֶלְבָּהּ לְשֵׁם עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר,**